

M. Morten Pedersens
historiske Kalenderantegnelser.

Ved

Holger Fr. Rørdam.

Blandt Kilderne til det 16de Aarhundredes danske Personal-historie, hvad den gejstlige og lærde Stand angaar, er ingen af større Vigtighed end Biskop M. Peder Hegelunds Almanakoptegnelser, samt efterfølgende kronologiske Notitser af M. Morten Pedersen. De første ere oftere excerperede, f. Ex. af Langebek; og jevnlig benyttede i historiske Skrifter; et temmelig udførligt Uddrag af Optegnelserne for Aarene 1565—72 er ogsaa trykt i Magazin til den danske Adels Historie; men det er Skade, at ingen endnu har paataget sig at udgive det hele. Afdøde Professor Kall-Rasmussen, som vilde have kunnet ledsage Optegnelserne med kostelige historiske Anmærkninger, havde engang tænkt derpaa, men der blev ikke noget af hans Plan. — M. Morten Pedersens Antegnelser have hidtil kun været benyttede af meget faa, maaske fordi de ofte ere vanskelige at læse paa Grund af Skriftens Utydelighed; de ere dog af ikke ringe Værd. Man vil her finde ikke faa kronologiske Notitser om fortjente Mænd, som man forgjæves vil søge andensteds, og vel at mærke Optegnelser af en samtidig, hvem det har været magtpaaliggende at faa nøjagtige Oplysninger. Vel muligt, at Forfatteren undertiden har taget fejl: men en nøjagtig Undersøgelse vil dog i mange Tilfælde vise, at hans Optegnelser maa staa til troende fremfor andre, man mulig

andensteds har om de samme Begivenheder. — Om Forfatterens Personlighed kunne følgende Oplysninger meddeles.

Morten Pedersen, der i senere Skrifter undertiden kaldes Alban (Hvid), men uvist med hvad Hjemmel, da han ikke selv skrev sig saaledes, var født Mortensaften, den 10 November, 1537 i Grenaa¹⁾. Han gik i Aarhus Skole og blev udentvivl Student derfra. Efter i nogen Tid at have studeret i Kjøbenhavn, drog han til Universitetet i Vittenberg, hvor han blev indskreven 8 Juli 1560 og senere tog Magistergraden²⁾. Efter sin Hjemkomst blev han Læsemester (Lektor) i Sorø Kloster 1562, og skulde som saadan »læse udi den hellige Skrift for de unge Brødre og de andre unge Personer«, som opholdt sig sammesteds³⁾. Da Abbeden i Sorø, Hr. Oluf Lavritsen Karsemose, døde, blev han d. 21 Juni 1565 beskikket til dennes Eftermand som Klosterforstander eller Abbed⁴⁾, og fik 1567 den bekendte M. Iver Bertelsen i Forvaring; Klosterfængselet benyttedes nemlig endnu jevnlig, naar man vilde straffe gejstlige Personer med Tab af Friheden⁵⁾. Den 28 Avg. 1571 fik han Kongebrev paa 100 Rdlr. aarlig af Klosters Indkomst, saalænge til et Kannikedømme i Roskilde blev ledigt, som han kunde faa⁶⁾. Her i Sorø begyndte han sine historiske Optegnelser, der indeholde Oplysninger dels om allehaande Naturtildragelser (Nordlys, Kometer, Storme, heftige Regnskyl, Oversvømmelser, samt forskellige Misfoster og ildevarslende Tilfælde), dels om mærkelige Personer og Begivenheder af Fædrelandets Historie. Det var, som det synes, Forfatterens Hensigt at skrive en Aarbog i den

¹⁾ Se nedenfor i Kalenderantegnelserne, der idethele indeholde flere Oplysninger om Forfatteren.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 474.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 758.

⁴⁾ Regist. o. a. Lande. 8, 369.

⁵⁾ Hemmingsen foreholdt M. Iver Bertelseu, at han ikke havde Grund til at beklage sig over sin Forvisning til Sorø, da han her levede paa kongelig Bekostning »in honesto loco, apud doctum virum«.

⁶⁾ Regist. o. a. Lande. 10, 391.

danske Historie eller en Del af samme ¹⁾). Endvidere gjorde han ved M. Iver Bertelsens Hjælp Optegnelser om Indskrifterne i Sorø Kirke, af tegnede Vaabnerne, som fandtes sammesteds, og samlede idethele Materialet til det Skrift om Skjalm Hvides Æt, som han senere udgav. 1572 blev han kaldet til Sognepræst ved Roskilde Domkirke og fik den 30 Oktober s. Å. Løfte paa et Kannikedømme sammesteds; desuden tilsagde Kongen ham, at han fremdeles aarlig maatte nyde 100 Daler af Sorø Kloster ²⁾). Den 18 Marts 1573 fik han et kgl. Beskjærmelsesbrev i følgende Anledning: han havde som Abbed i Sorø efter kgl. Befaling ladet dømme en vis Oluf Pedersen fredløs for Vildt-tyveri i Kronens Skove, men forfulgtes derfor nu med Søgmaal af den fredløses Slægt. Det forbødes derfor alle Fogeder og kongelige Embedsmænd at antage noget Klagemaal mod M. Morten i denne Sag ³⁾). Kort efter, d. 29 Marts s. Å., holdt han i Kolding Jaord med Dorthe Sørensdatter, en Datter af Tolder og Borgemester Søren Kjær (Paludan) eller Skriver i Kolding, der er bekjendt i Literaturen som heldig Forfatter af danske Psalmer og Komedier († 24 Marts 1582). Den 31 Maj s. Å. stod Brylluppet ⁴⁾). Som Præst i Roskilde udgav Mort. Pedersen 1581 et Skrift om en Komet, der Aaret iforvejen havde ladet sig tilsyne, og det passer godt til den store Vigtighed han i sine Antegnelser tillægger slige Himmelsyn; men forøvrigt eksisterer Skriftet neppe mere ⁵⁾). Den 1 Februar 1582 fik han, overensstemmende

¹⁾ Han citerer i de nedenanførte Antegnelser sine «Annales», se u. 8 Juni, 26 Oktober o. fl. St.

²⁾ Sjæl. Registre. 11, 34. Han tiltraadte dog først 1573 Præsteembedet.

³⁾ Sjæl. Registre. 11, 41.

⁴⁾ Hegelunds Calend. msc. Her findes bl. a. følgende Notits, under 18 Novbr. 1575: «Reddita mihi Tragoedia Jephtæ, quam reddidit Danicis rythmis Severinus Paludanus mihi». Denne Komedie blev opført d. 25 Juni 1576 af Ribe Skoles Disciple (se Thorup, Hist. Efterret. om Ribe Cathedralskole, 1846, 1 D. 1 H. S. 83).

⁵⁾ Worms Lexicon. II, 187. Lyschander omtaler, som det synes, et andet astronomisk Skrift af ham: «Tractatus de stella nova

med det ham tidligere givne Løfte, kgl. Forleningsbrev paa et Kannikedømme i Roskilde, der var ledigt med M. Frants Andersens Død¹⁾. Der havde sikkert været andre Kannikedømmer ledige i Mellemtiden, siden han fik Ventebrev; men sandsynligvis var der flere, som befandt sig i samme Tilfælde som han, at de havde Løfte paa det første ledige Præbende, og have deres Breve været af en ældre Dato end hans, har han altsaa maattet give Tid, til Raden kom til ham.

Uden at vi vide noget nærmere om Anledningen, blev M. Morten Pedersen den 30 Marts 1588 — altsaa fem Dage før Kong Frederik II.s Død — ved et kongeligt Brev afskediget fra sin Tjeneste som Sognepræst ved Domkirken i Roskilde, medens han til sin Underholdning fik det nærliggende Vindinge Sogn med tilhørende Præsterente og Rettighed, mod at han enten selv eller ved andre skulde gjøre Sognefolket den tilbørlige Tjeneste²⁾. Aaret efter udgav han det Skrift, der nærmest har bevaret hans Navn til vore Dage: »Biscops Absalons oc Her Esbern Snaris Herrekomst oc Adelige Stamme: Desligeste Sore Closters første Fundatz oc Fundatores. Sammenscreffuen met fljdd af Morten Pedersøn, den 50. Abbet i Sore Closter« (etc.) Kbh. 1589. 4. Længe inden Skriftets Offentliggjørelse havde han meddelt Vedel haandskrevne Optegnelser angaaende samme Emne³⁾. I dette Skrift ere de adelige Vaabner, som findes malede i Sorø Kirke, afbildede, og i det Exemplar af Skriftet, som findes i det kongl. Biblio-

apparente an. 1572, ad Collegium Roschildense. (Westphalen, Monum. ined. III, 477). Men heller ikke dette haves mere.

¹⁾ Sjel. Registre. 12, 206. M. Frants Andersen havde været Abbed i Ringsted Kloster til 1571, senere levede han som Kannik ved Roskilde Domkirke.

²⁾ Sjel. Registre. 12, 641. Jfr. Hegelunds Calend. msc. under Apr. 1588: »Fama, at M. Morten Pedersen udi Roskilde blev Prædikestolen forbuden ved kgl. Maj.s Brev«.

³⁾ N. M. Petersen, Bidrag til den danske Lit. Hist. III, 401. Ny kirkehist. Saml. III, 426—7.

thek, nemlig det, Forf. forærede Kansler Niels Kaas, ere Vaabnerne forsynede med Farver¹⁾. M. Morten Pedersen døde i Roskilde d. 16 Juni 1595 i sit 59de Aar og ligger med sin Hustru, der døde d. 27 Marts 1599, begravet i Domkirken²⁾. Lyschander omtaler ham som »vir in Philosophicis artibus magna cum laude et summa ejus Facultatis laurea versatus, in divinis literis longo usu et jugi exercitatione instructissimus, antiquitatum Danicarum et Matheos studiosissimus et Politicus prudentissimus³⁾«.

Efterfølgende Optegnelser findes paa indskudte Blade i et Exemplar af D. Paul Ebers *Calendarium Historicum*, Witteb. 1571. 4. (Ny kgl. Saml. 927. 4). Der findes flere Antegnelser deri end dem, der her ere meddelte, dels henhørende til den almindelige Historie, dels til den danske Stats Historie i ældre Tid. Disse sidste, som Forfatteren uden tvivl har samlet af en eller flere ældre Krøniker, ere for største Delen her forbigaaede, dels fordi de vistnok ere benyttede af Hvitfeldt, dels fordi de mindre passe for dette Tidsskrift. Af Begivenhederne fra Forfatterens Samtid er her medtaget flere Antegnelser vedkommende Statshistorien, baade fordi de have selvstændigere Betydning, og fordi vi her kunne paavise en af Kilderne til den af P. Resen udgivne Frederik II.s Krønike⁴⁾. De kronologiske Notitser til Grevefejdens Historie, som Haandskriftet indeholder, fortjente maaske en nærmere Undersøgelse.

¹⁾ Hele Skriftet findes oversat paa Tydsk i Nettelblads *Schwedische Bibliothek* II, 115—63. O. Sperling kalder det (Testam. Absolonis, Not. p. 34): »Liber fabulis anilibus plenus«.

²⁾ *Marmora Danica*. I, 44 Roskilde Domkirke beskrevet af Steen Friis, S. 225.

³⁾ De *Scriptoribus Danicis* (Westphalen, Monum. ined. III, 477.)

⁴⁾ M. Claus Christoffersen Lyschander, der er en af dem, som have omarbejdet denne Krønike, har nemlig, som hans efterladte Haandskrifter vise, benyttet M. Morten Pedersens kronologiske Antegnelser. Blandt de danske Haandskrifter i Stokholm (Stephanus's Samlinger) findes »*Collectanea Chronologica ex Calendario Martini Petrei, Abb. Sorensis*« (Hist. Tidsskrift. IV. 137.)

Liber M. Martini Petri Grinpotamii, Abbatis Sorensis,
nunc autem pastoris cathedralis ecclesiæ Roschil-
densis in Selandia Daniæ 1573.

Hæc collectanea incepti in cœnobio Sorensi, cum essem
eius loci lector, anno 1562.

Januar.

3. 1560. Obiit Doctor Petrus Palladius, 23 annorum Epi-
scopus Selandiæ vigilantissimus, primus post papisticos
Episcopos; quo tempore hora sexta mane pars tecti
templici Haphniæ, vbi obiit, violenta tempestate supra
ipsius locum templo decedit.
- 1557. Obiit D. Nicolaus Fris, cantor Roschildensis, ibid.
6. 1557. Obiit doctor Petrus Capitaneus, regius in Dania
medicus et professor in Academia Haphnensi, ibidem
sepultus.
- 1561. Obiit Vrsula vxor castissima doctoris Pauli Matthiæ
nunc Selandiæ Superintendentis.
- 1564. Obiit in Ostrop nobilissimus et doctissimus vir
D. Ericus Krabbe eques auratus, consiliarius regni Daniæ
et Danicarum legum conciliator egregius: sed non extant
conciliationes publice.
7. 1503. Obiit Mariagri in Jutia pater patriæ nostræ op-
timus nobilis Dominus Ericus Otthessøn, Marschalcus
regni Daniæ et magister aulæ regis.
8. 1559. Obiit Othoniæ in Fionia Daniæ M. Johannes
Fossius, pastor ibid.
14. 1564 obiit doctus et humanus vir Conradus [von Stein-
wick] medicinæ licentiatus, R. Daniæ medicus, Haphniæ
sepultus.
16. 1568. Obiit Magdalena doctoris Thomæ Zegeri medici
Hamburgensis vxor, quæ post mariti obitum multis
annis annuas Ephemerides cum prædictionibus astro-
logicis scripsit, Coldingi in Jutia Daniæ sepultus, post-
quam vixisset vltra annos 71.

17. 1572 in Dania, tempore nouilunij, ita illuminatum erat coelum hora 8 et 9 noctis varijs chasmatibus, vt legimus ex libris quemadmodum in die; fuit tunc temporis Rex Daniæ Fridericus 2dus Soræ, qui cum, duce Megapolensi Wlrico et omnibus suis hæc admirabatur; et mecum conuenerunt sub dio doctissimi et optimi viri concionatores Regij M. Nicolaus Coldingius et M. Christophorus, habui Calendarium Eberi in manu et tradidi, vt probarent, an ad chasmatis lucem legere possent, et ex improuiso incidimus in admonitionem: vult Deus aspici solem et lunam etc., et admirabamur omnes.
18. 1559 Gislefeld cum omnibus ceteris bonis Petri Oxii, nobilis Dani et consiliarii regii, regio mandato occupata et confiscata.
22. 1562. Tempestas nocte et die sequenti talis, qualem non audiui, cum essem in Germania.
26. 1571. Obiit pius et doctus vir Magister Paulus Nouiomagus, concionator Christiani 3ii, Daniæ regi percharus, Haphniæ sepultus.
28. 1563. D. Johannes Alberti, episcopus Selandiæ, vir optimus et doctissimus in theologiæ doctorem a Doctore Nicolao Hemmingio Haphniæ est promotus, rarum Daniæ miraculum, peregrinam terram non vidit.

Februar.

2. 1565. Fridericus 2dus rex Daniæ, belli necessitate compulsus, tributa exegit etiam a capitulis, et a Roschildensi accepit 4000 dalerorum. Sequitur pestis grauissima, acies hyemis et propter monetam bellicam omnium rerum venalium caritas. Pastores autem rurales singuli decem pondo lubecenses, lyspund dictos, cupri erogabant, vnus cuiusque horum summa extendebat se ad marcas Danicas 95, marca cupri pro 5 solidis vtriusque cupri numerata.
6. 1556. Celebratæ sunt Haphniæ nuptiæ Wlrici ducis Megapolensis cum sorore Christiani tertii tunc regis

Daniæ, vidua, quæ antea habuit in coniugium Magnum, eiusdam principatus ducem, Wlrici patruelem.

7. 1554. Rex Daniæ Christianus 3ius consilio quorundam, qui literis non vsque adeo fouebant, exegit a singulis pastoribus ruralibus decem thalerorum tributum, de qua re tamen a Doctore Palladio admonitus et aliis remisit hoc die vnique suam expositam pecuniam, immunitate etiam concessa et addita. Eodem anno hyems durissima creberrimis niuib. grassabatur, etiam hominibus frigore interfectis.
9. 1559. D. Johannes Bernekou, nobilis et doctus consiliarius Christiani 3ii regis Daniæ, obiit, sepultus Othoniæ in Fionia.
11. 1552. Generosus et prestans eques auratus in Dania D. Eschillus Bilde de Suanholm, magister aulæ Christiani tertii, obiit, Haphniæ sepultus.
16. 1536. Oppidum et arx Kallundburgh in Selandia Daniæ dedit se Christiano 3, tunc electo Daniæ regi.
19. 1526. Obiit prestans et liberalis vir M. Andreas Friis, cantor Haphniensis.
20. 1563. Obiit generosa Domina Helena Gøye in Ryng-closter.
21. 1569. Obiit nobilis et doctus vir Lago Brochenhus, archidiaconus Roschildensis, ibidem sepultus.
22. 1554. Obiit egregius vir, homo plebeius, quæstor tamen Regius per Jutiam, D. Georgius Petri, Rypis in cathedrali templo sepultus, cuius templi turris muralis habet vlnas istius loci 302.
26. 1568. Obiit M. Nicolaus Andrea¹⁾ prior Anderschoff, omnium bonorum Mecænas, vir optimus, ætatis 74, præfecturæ 30.
- 1570 dies comitiales Haphniæ in Dania, vbi omnes ordines regni conuocati erant, tamen nihil propositum aut

¹⁾ Jfr. Er. Lætus, Res Dan. p. 257 & Index, hvoraf ses, at hans fulde Navn var Nic. Andr. Foss.

conclusum, forte propositi consilium mutauit rex serenissimus.

Marts.

1. 1532 natus est M. Johannes Thomæ, præpositus Haphniensis, vir bonus et doctus, Ripis in Iutia.
- 1570 Fridericus 2dus rex Daniæ in comitiis Haphniæ asseruit sancte, se velle retinere formam religionis veræ a patre eius, sanctæ memoriæ, approbatam.
3. 1571 in Daniæ Cimbrica chersoneso prope cænobium in Ryngcloster inuenta sunt sepulchra noctu nulla humana opera effossa, et a plurimis fidelissimis et doctissimis viris visa. Quid autem huiusmodi prodigia in Dania hoc biennio sequenti visa portendant, docebunt euentus. Quæ prodigia omnia fere alicubi seorsim annotabo.
12. 1563 obiit Fridrichsburgi generosus nobilis et optimus vir, omnium bonorum patronus egregius, Coruitius Canuti dictus Wlfeld, secretarius summus Friderici 2di regis Daniæ, regi et omnibus bonis percharus.
- 1571 pax constans inter Danos et Suecos obsignata (post octennale bellum) in limitibus regnorum a consiliariis regnorum. Dies tamen obsignationis erat constitutus 18 Februarij, sed ante hoc tempus Suetici legati non aduenere.
13. 1566. Petrus Oxe, exul aliquamdiu, rediit Haphniam et a Friderico 2do rege Daniæ in gratiam receptus, restitutis omnibus bonis ei.
16. 1552 obiit D. Petrus Suaue, legatus et orator regis Daniæ, Decanus Roschildensis, in Jordzløff, castro Selandiæ, vir insigniter eruditus.
17. 1500 obiit Rypis in Cimbria generosus Dominus Hartuigus episcopus ibidem, sepultus in templo cathedrali.
20. 15 . . Johannes Wiburgius Sadolinus, poeta Danus, natus et nuptias celebrat anno 15 . .
21. 1554. Johannes Suenonius mathematicus Haphniæ obiit.

24. 1557 egregius et bonus vir dominus Gothskalcus canonicus Rochildensis, oeconomus Duebrødre ¹⁾, obiit.
25. 1554 sepultus est Haphniæ M. Johannes Suenonis Artopeius, mathematicus.
27. 1554 obierunt D. Ericus Erici Banner, D. Canutus Rud, equites et consiliarii regni Daniæ, altero in Jutia, altero in Selandia extincto.

April.

6. 1571 obiit M. Georgius Erasmi pastor Othoniensis in Fionia Daniæ, ibidem sepultus.
7. 1571 natus est infans in oppido Cimbricæ chersonesus Hyegaard in prouincia Nørherrit in parochia Aslæ ²⁾ non procul a mea patria ciuitate Grenaa, cui 4 fuere oculi (etc.)
8. 1555. Petrus Scriba primarius consul Roschildensis extinctus est, vir prouidens et legum Danicarum peritus.
10. 1533 inter 2 et 3 pomeridianam obiit Fridericus primus rex Daniæ et Noruegiæ, Gotthrop, regiminis anno 10, princeps valde lenis et clemens, patruus Christierni secundi captiui regis, pater Christiani 3ii regis Danorum, qui nimiam libertatem in ecclesiastica vsurpauit, nimiamque imo fere inauditam senex princeps suis nobilibus concessit, vt totæ ecclesiæ disciplina, autoritas, iurisdictio et priuilegia dissolata (!) sunt, et proculdubio posteritas maiora his tentabit ³⁾.
- 1555 obiit reuerendus et nobilis vir D. Auo Bilde, quondam episcopus Aarhusiensis, antea Christierni regis Daniæ cancellarius, nunc his exutus degens in cænobio Syluestri.
11. 1561 nobilis vir Johannes Rosengaard, canonicus Roschildensis, obiit.

¹⁾ Hr. Godskalek Wedzell fik Livsbrev (dat. Roskilde 3 Juledag 1542) af Kongen paa Duebrødre Kloster og Gaard i Roskilde, "og skal Duebrødre Kloster herefter være og blive et Kannikedom til Roskilde Domkirke" (Reg. o. a. L. 1, 25).

²⁾ Det skal vel være Aalsø.

³⁾ Denne Notits om Frederik I er sikkert udskrevet af ældre samtidige Optegnelser. For dissolata bør læses dissoluta ell. desolata.

16. 1557 obiit clarissimus vir Magister Matthias Langius, episcopus primus Arhusiensis in Dania post reparatam doctrinam per Lutherum, ibidem in cathedrali templo sepultus.
- 1563 tres equites aurati Suecici certa occasione capti et detenti sunt Haphniæ, Dominus Steno Erichson, D. Gabriel Christenson, D. Aruidus Gustauson, reginæ Sueciæ frater. Postea arsit bellum octennale crudelissimum inter Danos et Suecos, cuius causæ assignantur in literis fecialibus Daniæ regis et Lubecensium.
17. 1570. Obiit Claus Rosengard, nobilis et canonicus Roschildensis, ibidem sepultus.
24. 1554. Magister Christiernus Morsianus, professor in academia Haphniensi, obiit.
- 1557 obiit Roschildiæ reuerendus vir M. Johannes Laurentij, canonicus Roschildensis.
30. 1508. Templum maxime insigne in Dania Cathedratum Roschildense casu igni et flammæ traditum. 1524 idem templum etiam igni conflagrauit.
- 1529. Obiit angina D. Doctor Lago Urnæ, Episcopus Roschildensis in Selandia Daniæ, ætatis suæ 63 anno.
- Maj.
1. 1542. D. Jacobus Rønnou electus Episcopus Roschildensis, qui bis Episcopatum magno pretio assequutus est, et diu in carcere detentus, mox postquam a captiuitate liberatus, obiit.
- 1567, hoc die magna pars oppidi Roschildensis ex incuria fusoris metallici conflagrauit, vt aiunt; sed pastores ex confessione priuata Deo et sibi data aliam sciunt causam.
3. 1551 obiit M. Georgius Gyldenstiern, electus episcopus Fionicus¹⁾ in Dania, nobilitate generis et factis clarus, sepultus in templo D. Canuti.

¹⁾ Forf. forvexler her M. Jørgen Gyldenstjerne med hans Broder Knud Gyldenstjerne. M. Jørgen Gyldenstjerne, der ganske rigtig døde

10. 1565 obiit D. Olaus Karsemos, 49 Abbas Sorensis, meus antecessor, ætatis suæ 77 anno. Post quadriennium obiit Canutus Scriba consul Haphniensis eodem die.
15. 1562 obdormiuit in Domino Dn. Nicolaus Blach canonicus Roschildensis, qui eleemosynarius propter liberalitatem in pauperes dictus est.
22. 1513 natus est clariss. et doctiss. vir Doctor Nicolaus Hemmingius, professor Academiæ Haphniensis in Dania, in insula Daniæ Lolandia.
24. 1563 ingens thesaurus in muro ecclesiæ cathedralis Roschildiæ reclusus ablatus est per quæstorem Regium, quando bellum contra Suecos suscipiebatur, quando et post paucos dies plurima clynodia ex regio sacello ablata sunt et omnis pecunia ex cista vicariorum.
25. 1569 obiit pietate et singularibus virtutibus ornatissimus vir, Doctor Johannes Albertius, Episcopus Selandiæ 2dus, quem nostra Dania aluit, nutriuit et educauit.
28. 1534. Georgius Kock, monetarius Vestphalus, consul Malmogiensis in Scania Daniæ, dolo euocat generosum Dn. Magnum Gyldenstiern arcis præfectum cum aliis nobilibus, data eis bona fide et dextra, quos tamen cum ciuibus suis capiunt et arcem occupant, cum perpetua eius et ciuium loci nomine infami. Hinc etenim »Malmøesmend«.
29. 1569 ancilla quædam Roschildiæ Scotum libidinosum ipsam violenter comprimere volentem proprio cultro interfecit, vnde et magnam laudem reportauit pudicitiam amans puella et a pæna regis sententia est absoluta.

Juni.

1. 1576. Doctor Johannes Prattensis Arhusiensis, medicus, vir doctissimus et optimus, subito obiit in ipsa Academia Haphniensi in lectione sua medica, suffocatus a proprio sanguine, quem euomuit.

1551, var Ærkedegn i Ribe og havde Ventebrev paa Provstiet i Odense, som han dog ikke kom i Besiddelse af.

4. 1565. Conflictus bellici nauales inter Danos et Suecos in Østensø, vbi lethaliter tormenti ictu læsus est generosus D. Hermolaus Trolle, Daniæ regis admiralus, et patronus doctorum hominum singularis, ætatis suæ 49 anno. Et conflagrauit Danica naus Danske Christoffer, submerso Nicolao Trolle, viro nobili fratre D. Hermolai, cum magna eius nautarum et militum copia.
8. 1533 in interregno Daniæ comitia celebrata sunt ab ecclesiasticis et politicis nobilibus de rege eligendo. Vbi nihil conclusum est, nisi quod summi nobiles in regno, sub specie et prætextu pietatis, omnia bona regni, etiam ecclesiastica, sibi arripuerunt, contra Lutheranos, a quo proposito quidam boni homines abhorrebant, qui tamen a papisticis inique accusabantur, quasi aliam saltarent fabulam; de qua re in nostris annalibus Danicis.
9. 1572. Egregia matrona omnium ore decantata Elizabeth, 1° uxor prudentissimi et docti viri D. Petri Johannis Scribæ, Juti natione, consulis Haphniensis præclarissimi, postea Marci Hæssis, etiam consulis primarii, vxor obiit, Haphniæ nata, degens et obiens.
12. 1558 obiit D. Magister Joannes Winstруп, pius parochus ad D. Nicolaum Haphniæ.
13. 1536 miserrimè trucidati sunt 200 cives Haphniæ a consulibus, hominibus fere Germanicis omnibus, quia suadebant illa, quæ regi et ciuitati essent vtilia.
18. 1565 nobilis vir consiliarius regis Daniæ Nicolaus Langhe obiit.
21. 1565. Georgius Brade, regis consiliarius, Haphniæ extinctus est, postquam e naui bene potus decidisset, vnde extractus est et post aliquot dies mortuus.
23. 1567 obiit excellens artifex Dn. Georgius, organista Roschildensis, homo natura bonus etc.
25. 1565, hora 11 post meridiem, obiit generosus Dominus, vir optimus, doctorum omnium patronus, D. Herluffus Trolle, eques auratus (etc.)

28. 1567. Doctor Jonas, Doctoris Justi Jonæ filius, iurista, missus a Vinariensibus in Sueciam legatus, in mari capitur, hoc die mane apud Haphniensem arcem capite est truncatus ad quorundam principum petitionem.
29. 1570. M. Paulus Matthias, olim professor Haphniensis et deinde episcopus Ripensis, nunc autem Selandensis, in theologiæ doctorem promouetur Haphniæ a Doctore Nicolao Hemmingio.
30. 1555. Magister Johannes Blach, canonicus Roschildensis, vir doctissimus, Romæ obiit.
- Juli.
2. 1565, hoc die et præterito¹⁾ commissum est prelium nauale crudelissimum inter Daniæ Regis naues et Suetiæ, capitur Admiraldus regis Daniæ Otto Rudt cum naue Jegermesteren, recipitur alia a Sueticis; cruentum erat bellum, sed maxime deplorabile, quia multi eo die fregerunt fidem regi.
3. 1537 venit Haphniam Doct. Joan. Pomeranus, iussu et impensis Christiani Tertii, regis Daniæ, et vt verbum Dei et ecclesias reformaret et Academiam restauraret.
6. 1563 Christianus Machabæus, filius Doctoris Joannis Machabæi, promotus Cantabriæ in Anglia in philosophiæ Magistrum.
16. 1565. Generosissimus, optimus ac nobilissimus vir D. Hermolaus Trolle, eques auratus, consiliarius regis Daniæ et admiraldus, homo facundus, doctus et omnium literatorum patronus, hoc die sepultus est, sepultura plusquam regia in cœnobio syluestri, vbi et antea liberam Hermolauianam scholam erexerat.
20. 1570. Tonitrua Othoniæ decidunt in templum D. Virginis iuxta altare, et 3am coronam ex insigni regis Daniæ deiecit in fenestra.
- 1572. Fridericus Secundus, rex Daniæ et Noruegiæ, nuptias celebrat Haphniæ cum Vlrici ducis Megapolensis

¹⁾ Samme Slag omtales ogsaa under 7. Juli.

et suæ amitæ filia, Sophia, quæ die sequenti in templo D. Virginis in Reginam Daniæ a Doctore Paulo Mathiæ, superattendente Selandiæ, vncta et coronata est.

22. 1561. Anthonius Hanisk, secretarius Regis Daniæ germanicus, Haphniæ obiit.
- 1567. In Dania oritur maxima lupulorum [Humle] copia, quantam multis annis non vidimus, sed sequentium temporum nocturno frigore prorsus læditur, et eius fit magna caritas; sed 1568 insperato maxima eius copia in Dania modius vendebatur aliquando 2 solidis danicis.
24. 1520 obiit vir pius et doctus Doctor Petrus de Scotia, primus rector Academiæ Haphniensis, cum præfuisset isti scholæ 42 annis.
- 1541 obiit generosus eques auratus Dominus Tucho Krabbe, Wegholm in Scania.
- 1541. Terræ motus magnus in Dania.
25. 1534. Gustauus Trolle, olim Episcopus Vpsaliensis in Suetia, inde fugatus, eligitur in Episcopum Roschil-densem iniuste, deposito cum ignominia Jacobo Rønnow, qui bis Episcopatum emerat sibi 6000 florenorum et 10,000 marcarum. Hunc Episcopatum Gustauus non assequitur, sed Othoniensem in Fionia, fugiente ab eo Canuto Henrici Gyldenstiern electo, ob fidem non seru- uatam Christierno regi captiuo. Vnde magni et diuturni belli seminarium iactum est.
- 1563. Decollatus est consul Haphniensis, Michael Scriba dictus, ob proditionem, alioqui vir prudens, doctus et eloquens.
- 1569. Fridericus II ex cœnobiorum in Selandia et aliis ecclesiarum redditibus et decimis episcopalibus fun- dauit liberalem eleemosynam, liberam mensam pro 80 studiosis, quorum 4 doctissimi alantur in exterioribus nationibus, vt sint studiosi Theologiæ et Medicinæ.
27. 1571 generosus et nobilis Dn. Byrgerus Trolle, eques auratus et consiliarius regis Daniæ, optimus vir, obiit in Jungzhodt in Selandia.

28. 1566 peracta funesta nobilis viri Christophori Magni in Wysby Gotlandiæ sepultura, cui, relicta classe Regia in loco difficillimo et aspero, capitanei plurimi interfuerunt, oborta subita tempestate et inaudita, decem primariæ bellicæ naues regis Daniæ submersæ sunt cum hominibus et instructione bellica tota, submersis multis nobilibus et ex militibus ac nautis 6000, magno coronæ Daniæ detrimento et eiulatu per totam Daniam sparso. Johannes Trudsen Wlstand Marschalcus submersus, Casparus Krafse nobilis et multi alii.
- 1576 obiit pia matrona Birgitta, vxor Salomonis consulis Ebbeltofft in Cimbrica chersoneso, post victoriam per fidem Christi super tentationes Sathanæ¹⁾.
29. 1557 Aarhusiæ in Jutia obiit doctissimus vir Magister Andreas Lætus canonicus, in omni doctrinæ genere ad miraculum vsque versatus, cæcus tamen diu ante mortem, egregius verbi Dei præco.
- 1568 obiit generosus et strenuus D. Ottho Krumpen, Marschalcus regni Daniæ et generalis præfectus Christiæni Secundi, cum Suetiam subiugauit, ætatis suæ 96 anno.

August.

1. 1529 natus est Arhusiæ doctissimus vir Magister Esbernus Canuti, pastor cathedralis ecclesiæ, meus dilectissimus præceptor et amicus, sub eleuatione poli 56° 59', quæ tanta est ex nostri amici doctoris Johannis Prattensis obseruatione certissima.
3. 1559 obiit D. Andreas Barby, consiliarius Christiani III et episcopus Lubecensis, sepultus in cathedrali templo Roschildensi.
4. 1563. Fridericus II arcem Suetiæ Elfsburg expugnauit innumeris impensis et Germaniæ roboris sanguine.

¹⁾ Forf. har under 26. Juli en Fortælling om, at et Spøgelse kom til denne Kvinde, for at friste hende til Fortvivlelse, men at hun vandt Sejr ved sin faste Tro paa Guds Naade i Christus.

6. 1560 obiit Doctor Christiernus Morsianus, Juttus natione, medicus et professor in academia Haphniensi.
10. 1539 obiit Othoniæ in Fionia egregius vir, doctus et probus consul Othoniensis, propter eximias virtutes suas nobilitatus, Michael Petri Aquilegianus dictus, qui in studiis iuuit clarissimum D. Petrum Palladium, Selandiæ episcopum primum et vigilantissimum, propter quam liberalitatem hic egregius vir bonis hominibus nunquam e memoria deletur.
14. 1563 obiit Doctor Helias Remboldi, medicinæ professor in academia Haphniensi, morbo multis in locis vsitato, sed a chirurgo proditus.
- 1576 obiit pius et doctus vir M. Esbernus Canuti Arhusiensis, Arhusiæ pastor templi cathedralis, quem spiritus sanctus moriturum admonuit hisce verbis: Esberne ad mortem te præpara, cito te Budæus (eius parochiæ etiam pastor) sequatur.
16. 1573, serenissimus rex Daniæ instruxit subito egregium belli apparatusum terra et mari contra Galliæ regis fratrem minitantem per legatum suum in Polonia, se vi velle per maria Daniæ sua classe peruenire in Poloniam. Vidimus tunc naues instructas, quales nunquam orbis terrarum habuit antea; credimus, post Noæ arcam huiusmodi moles non fuisse in mari. Est nauis dicta Ste Oluff, quæ præter expeditionem bellicam ex bombardis ingentibus, kartouis et ceteris, ex puluere, globis ferreis, præter 1500 homines et eorum armenturam, vebat 1200 lestars danicas. — Hic annus piratis maxime Dantiscanis funestus; cæsi et capti fuerant septem vicibus, rotati et decollati plurimi apud Helsingoram.
17. 1558. Visus est cometa ingentem habens caudam (etc.)
19. 1524. Dn. Nicolaus Høgh, vir discretus et nobilis, 10 die huius mensis correptus Haphniæ subita apoplexia, hoc die moritur.
23. 1556 obiit Arhusiæ nobilis doctus vir Magister Johannes Olai dictus Lnnæ, canonicus.

27. 1559. M. Petrus Paruus Rosofontanus, Poeta et Professor in Academia Haphniensi, obiit.

September.

1. 1558. M. Petrus Duss, Parochus Haphniæ ad D. Spiritum, obiit.
3. 1568, hoc die et quinto huius mensis itidem egregiam vidimus iridem lunæ totis noctibus, etiam distinctis coloribus, in nube rorida; eramus in Cimbrico itinere et vna nobiscum M. Erasmus Catholmus, professor Haphniensis, M. Canutus Petreius, M. Desiderius Fossius cum aliquot nobilibus et doctis ac bonis viris.
5. 1560. Obiit doctor Jacobus Bordingus medicus, Professor Hafniæ, natus Antuerpiæ. Olim professor Hebrææ linguæ Luthetiæ.
- 1576 obiit Arhusiæ M. Thomas cantor, vir senex.
8. 1569 obiit pius, doctus et probus vir M. Canutus Petreius Ripensis, lector et pastor cœnobii Sorensis in Selandia Daniæ, ibidem sepultus.
- 1571 obiit reuerendus vir Magister Jacobus [Nicolai], pastor Haphniensis ad D. Nicolaum Haphniæ.
11. 1563. Nauale bellum inter Friderici Regis Daniæ et Eri Regis Suetiæ naues in Østersøe, ubi neutra pars vixtrix euasit.
12. 1558 obiit Paulus Johannis, primarius consul Haphniensis.
14. 1567. Nuptiæ Petri Oxe, magistri aulæ strenuissimi, in Valløe cum D. Metta, Dn. Olai Rosenkrantz filia, et relicta Stenonis Rosensparis, qui in pugna ad Falckenbergh occubuit.
22. 1556 canonici Roschildensis vestes eorum consuetas deposuerunt, assumptis vestibus sacerdotalibus, ex mandato regiæ maiestatis, relatore Andrea Barby.
- 1572 obiit doctissimus vir M. Petrus Paulinus, pastor ecclesiæ cathedralis Roschildiæ et sacrosanctæ theologiæ ibidem professor, qui tota biblia ter publice suis auditoribus proposuerat, ætatis suæ anno . . , officii autem 31, natus Arhusiæ.

- 1573 obiit doctissimus vir M. Johannes Thomæ, pastor Haphniensis ad D. Virginem, natus Ripis, ætatis suæ 43 anno, officii pastoralis 13, quem Doctor Nicolaus Hemmingius in successorem suum in sacrosancta theologia professione elegit; in sacello, quæ est professorum, sepultus.
- 24. 1524. Johannes Mulæ, episcopus Opsloensis in Noruegia, naufragio periit in oceano prope Westeruig, ibidem sepultus.
- 26. 1572 illustris ac generosus Guntherus Comes de Barby, sponsus nobilis virginis Dorotheæ Krabbe, ante nuptias obiit Haphniæ tabe.
- 27. 1571 Fridericus 2dus rex Daniæ auxit dominorum in academia professorum omnium stipendia, addito unicuique canonicatu Roschildiæ pot . . in perpetuum, vt 3^a pars stipendii supra illud, quod prius habuerint, adiecta sit; doctori igitur cedunt 300 Joachimici in annum stipendium præter cetera, minuta dicta.

Oktober.

- 8. 1556 obiit nobilis vir Stigotus Pors, archidiaconus Roschildensis.
- 9. 1569 obiit generosus Dn. Magnus Gyldenstiern, eques auratus et primarius regis Daniæ consiliarius, Haphniæ.
- 12. 1572. Hoc biduo inaudita fere tempestas in Dania, sylvas et obuia prosternens, quo die generosus Hack Wlstand Othoniæ nuptias suas celebrauit.
- 14. 1564 obiit Coagii doctissimus et modestissimus vir, nouus maritus, Johannes Claussen, qui varias regiones lustrauit, et doctissimis viris in Germania, Gallia, Italia etc. familiaris.
- 16. 1565 memorabili et diuina clade milites Dani 4000 vicerunt 26,000 Suecorum, cæsis in instanti 6000 prope Falcenbergh in Hallandia Daniæ. Sueci ante pugnam de Danorum paucitate dicebant: si Dani cocti essent, non sufficerent exercitui nostro. Captus est Jacobus

Henrici nobilis, generalis exercitus Suetici præfectus, cum aliquot aliis ex supremis capitaneis; interfecti sunt etiam in exercitu Danico D. Steno Rosenspar, consiliarius regis Daniæ, cum multis nobilibus Danis et Germanis, quemadmodum ex annalibus patet.

17. 1566. Doctor Jeronymus Thenner, iurisconsultus et cancellarius, excidebat ex regis Daniæ gratia, capitur et carceri mancipatur, ubi et post aliquot annos moritur.
23. 1537 reformata est religio Roschildiæ ex mandato et in præsentia Christiani 3ii regis Daniæ, præsentē Doctore Bugenbaggio Pomerano et Doctore Petro Palladio, episcopo Dano.
- 1574. Roschildiæ facta est vna parochia Franciscanorum cum templo cathedrali ad petitionem ciuium eius templi et pastoris, et ordinatio totius ministerii proposita et publicata per M. Martinum Petri, pastorem ecclesiæ cathedralis.
24. 1571 egregio proposito serenissimus rex Daniæ Fridericus 2dus non voluit sacellanos, vt vocant; concessit omnibus ministris verbi suas parœcias tam in cœnobiis quam in capitulis collegiatis, vt non tanquam mercenarii sed tanquam fideles pastores curam integram animarum accipiant.
27. 1556. Fridericus dux Holsatiæ, Friderici 1mi regis Daniæ filius, episcopus Slesuicensis, Slesuigæ, Danis Hedeby, sepultus.
- 1569. Johannes, dux Findlandiæ frater regis Sueciæ, combussit paucis diebus in Schania Aabo, Wæh, Isted, Gotthingherrit . . quatuor prouincias cum multis nobilium aulis, rege Daniæ cum suo exercitu expugnante arcem Warbergh.
28. 1567 obiit Soræ in Selandia Daniæ M. Hilarius Johannis, olim professor Mathematicum in Academia Haphniensi, qui ultra 20 annos mente captus crucem Domini patientissime tulit.
- 1568 incepit sæuissima hyems in Dania (etc.).

November.

6. 1569. Generosus Dn. Franciscus Brochenhus, Marsck Daniæ, saucius ex ictu globi emissi a Suecis ex Warberg arce Daniæ, quam occuparunt Sueci, obiit in Scania.
9. 1562. D. Johannes Henrici, olim cancellarius D. Auonis Bilde episcopi Arhusiensis, nunc canonicus Roschildensis et æconomus Duebrødre, obiit Roschildiæ.
10. 1537 natus est in Cimbriæ ciuitate Grenaa M. Martinus Petri, primo lector Sorensis cænobii in Selandia Daniæ a. 1562, postea Abbas eiusdem loci quinquagesimus a. 1565, tandem pastor cathedralis ecclesiæ Roschildensis a. 1573.
- 1517 obiit nobilis et doctus vir M. Martinus Krabbe, ecclesiæ Arhusiensis in Cimbria archidiaconus, ibidem sepultus, qui promouit studia doctoris Martini Børup, viri celeberrimi ludimoderatoris eiusdem loci, cuius fama semper durabit, quia cum ad ἀκμὴν peruenit primo incepit addiscere literas, resignata vita rusticana.
11. 1561 obiit Magister Johannes Thausanus, episcopus Ripensis in Iulia, primus concionator reformatæ religionis in Dania constans et doctus, qui verbum Dei constanter et cum maximis vitæ periculis sæpius docuit.
- 1562 obiit Magister Casparus Brochmand, secretarius Christierni 2di regis Daniæ, archidiaconus Arhusiensis, Haphniæ, ibidem sepultus.
- 1569 generosus et præstantissimus heros Dn. Daniel Ransou, filius Dni Johannis Ransou, supremus et generalis præfectus totius exercitus Friderici 2di regis Daniæ, hora 9 ante meridiem ictu globi bombardici in expugnatione arcis Warberg regis Daniæ, quam Sueci occuparunt, occubuit, quam tamen arcem recepit rex Daniæ, omnibus peractis in tractatione et resignacione arcis sub nomine ducis exercitus, defuncti Danielis Ransau; fuit egregius Musarum et doctorum fautor, et strenuissimus miles.

13. 1567 obiit optimus vir Magister Philippus Prattensis, canonicus Arhusiensis in Dania (pater clarissimi et doctissimi viri D. Doctoris Johannis Prattensis, medici Haphniensis), in cathedrali templo ibidem sepultus, anno ætatis suæ, vt retulit doctor Prattensis filius, 102.
14. 1569, hora 8 ante Merid., Sueci milites custodes arcis Warberg in Hallandia Daniæ ultra 800 sponte, solo timore nominis Regii Daniæ et eius ducis belli, Danielis Ransouii, iam demortui, arcem dederunt.
21. 1547 inter 7 et 8 ante Merid. optimus et doctissimns vir Doctor Johannes Synningius, theologus Haphniensis, obiit, ibidem sepultus; natione Juttus, Arhusiensis.
23. 1520 obiit doctissimus et optimus vir D. Birgerus, primo pastor Calinburgensis in Selandia Daniæ, deinde cancellarius Reginæ Daniæ Dorotheæ, tum archidiaconus ecclesiæ Roschildensis, et tandem archiepiscopus Lundensis in Scania, ac Sueciæ primas, ex pauperrimo patre Gunnaro natus.
29. 1516. Templum D. Nicolai Haphniæ testudine auctum.
- 1517. D. Torbernus Oxe, arcis Haphniæ præfectus, a Christierno 2do rege Daniæ, additis causis, decollatus est Haphniæ, frustra rogantibus pro eo regina, legato Angelo Arcimboldo, vniuersoque regni fere magistratu et nobilibus, matronis plurimis, quia curauit suspendi Johannem scribam regi percharum sine causa, regi in ignominiam.

December.

5. 1557 obiit Haphniæ optimus et doctissimus vir Doctor Johannes Machabæus, theologicus in Academia Haphniensi professor, hora 3a post meridiem; in templo Academiæ ibidem sepultus, in cuius funus serenissimus et piensissimus rex Christianus 3us prodibat.
- 1570 generosus et prudentissimus D. Johannes Fris, primus ordine in Dania, regius cancellarius ultra annos 50, obiit Coagii in Selandia Daniæ, Haphniæ autem sepultus, ætatis suæ anno 77.

9. 1559 obiit M. Georgius Sadolinus (pater M. Johannis Sadolini poetæ laureati) episcopus Fionicus.
11. 1571 denuo in templo cathedratico Roschildiæ prope altare S. Annæ inuentus thesaurus, corona aurea, sex argentei calices cum 5 patinis, et regi Daniæ Friderico 2do missus.
15. 1531 obiit D. Nicolaus Clauson, episcopus Arhusiensis generosissimus, ibid. in templo cathedrali sepultus.
27. 1531 (!) Haphniæ in Dania templa sunt purgata a papismo, sed homines plebei, qui idola deiecerunt, nimis blaspheme locuti sunt contra Deum et eius sanctos, quidam igitur puniebantur: aliud enim est adorare sanctos aut imagines, aliud deridere Deum et eos, quos honorauit sanctos Deus.
28. 1568. Fridericus 2dus rex Daniæ in Fionico sinu prope Kartemynde cum rheda fere submersus, fracta glacie, Dei tamen liberatus gratia; et quia bis in illo itinere fuit in maximo vitæ descrimine in mari¹⁾, oret igitur Deum, nec ipsū tentet, nec amet pericula; ex crebris periculis in mari vitet pericula maris.
29. 1538 obiit generosus et nobilis vir M. Henricus Christiernus Juttus, Liuctzou cognomine, Abbas Sorensis 47, regum Daniæ trium consiliarius integer.
- 1566 Fridericus 2dus rex Daniæ exegit tributum ab omnibus, qui libera, vt vocamus, bona possidebant, etiam a nobilibus, 3tiam videlicet partem redditus huius anni, sub iuramento, relatoribus Petro Oxe et Petro Bylde Ryngstadii.
30. 1563 obiit Haphniæ magister Johannes Monasteriensis, vir eloquentissimus et doctissimus, pædagogus reginæ Angliæ nunc regnantis, licentiatus medicinæ, professor in academia Haphniensi et canonicus Roschildensis.
31. 1564 conflagravit arx et sedes Adolphi ducis Holsatiæ Gottrup, paulo postquam nuptias suas celebrarit cum filia Philippi Landtgrauii Hessiæ, quod damnum mercatores suis bobus existimant solutum et recuperatum.

¹⁾ Under 8. Januar (1569) fortælles, at Kongen var indefrossen paa Sprogø.